



MEDZINÁRODNÉ VZŤAHY

SLOVAK JOURNAL OF INTERNATIONAL RELATIONS

Faculty of International Relations, University of Economics in Bratislava
2022, Volume XX., Issue 3, Pages 183 – 205

DOI: <https://doi.org/10.53465/SJIR.1339-2751.2022.3.183-205>

ISSN 1336-1562 (print), ISSN 1339-2751 (online)

Submitted: 15. 6. 2022 | Accepted: 16. 8. 2022 | Published 15. 9. 2022

POSILNENIE EURÓPSKEJ BEZPEČNOSTI A OBRANY: SKUTOČNE NÁROČNÁ ÚLOHA PRE EURÓPSKU ÚNIU

STRENGTHENING EUROPEAN SECURITY AND DEFENCE: A TRULY DEMANDING TASK FOR THE EUROPEAN UNION

Radoslav Ivančík¹

V ostatných rokoch došlo v nadväznosti na významné zmeny v bezpečnostnom prostredí k zreťazeniu viacerých iniciatív, strategických aj operačných, zameraných na rozšírenie európskej bezpečnostnej a obrannej politiky na úroveň, na ktorej by Európska únia mohla zaistiť efektívnu a účinnú bezpečnosť a obranu svojim občanom a svojmu blízkeho okoliu. Zároveň došlo v tomto kontexte k prehĺbeniu spolupráce medzi Európskou uniou a Severoatlantickou alianciou. Autor sa v nadväznosti na uvedené v článku zaoberá problematikou spoločnej európskej bezpečnostnej a obrannej politiky, pričom s využitím cieľu a téme zodpovedajúcich vedeckých metód v rámci realizovaného interdisciplinárneho výskumu poukazuje na významný pokrok, ktorý sa dosiahol v posledných rokoch v oblasti posilnenia európskej bezpečnosti a obrany. Výsledkom je, že po rokoch, kedy slov a sľubov z úst politických reprezentácií bolo oveľa viac ako činov, konečne nastalo obdobie, kedy dochádza ku spoločnému konsenzu a k budovaniu kvalitatívne vyššej miery európskej odolnosti či už v úzkej kooperácii s NATO alebo samostatne na úrovni EÚ. V úplnom závere autor zdôrazňuje, že v kontexte konfliktu na Ukrajine v podstate pre Úniu iná cesta ani neexistuje.

Kľúčové slová: Európska únia, bezpečnosť, obrana, hrozby, výzvy

In recent years, following significant changes in the security environment, a number of initiatives have been chained, both strategic and operational, aimed at extending European Security and Defense Policy to a level where

¹ plk. gšt. v. z. doc. Ing. Radoslav Ivančík, PhD. et PhD., MBA, MSc., Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Sklabinská 1, 835 17 Bratislava, e-mail: radoslav.ivancik@akademiapz.sk
Autor počas svojej profesionálnej kariéry pôsobil vo viacerých vedúcich funkciách na jednotlivých stupňoch velenia a riadenia Ozbrojených síl SR a Ministerstva obrany SR. Zároveň zastupoval SR v pracovných výboroch, skupinách a komisiách v rámci NATO, EÚ a V4. Je autorom a spoluautorom viacerých domácich i zahraničných vedeckých monografií, vysokoškolských učebníc, vedeckých i odborných štúdií, článkov a príspevkov najmä z oblasti vojenstva a národnej a medzinárodnej bezpečnosti.

the European Union can ensure effective and efficient security and defense for its citizens, and to their immediate surroundings. At the same time, cooperation between the European Union and the North Atlantic Alliance has deepened in this context. Following the above, the author, using to the goal and the topic appropriate scientific methods in the framework of interdisciplinary scientific research, deals with the issue of European Common Security and Defence Policy, pointing out the significant progress that has been made in recent years in strengthening European security and defence. As a result, after years of words and promises from political representations much more than deeds, there is finally a time when there is a common consensus and the building of a higher level of European resilience, either in close cooperation with NATO or alone at EU level. In conclusion, the author emphasizes that in the context of the conflict in Ukraine, there is essentially no other way for the Union.

Key words: European Union, security, defence, threats, challenges

JEL: F59, H56

1 Úvod

Súčasný dynamický a turbulentný vývoj ľudskej spoločnosti so sebou prináša mnohé pozitívne, ale zároveň aj negatívne skutočnosti, ktoré sa prejavujú v rôznych oblastiach života ľudí, sociálnych skupín, organizácií, štátov i celej ľudskej civilizácie. Dôkazom toho sú početné pôvodné i novo sa objavujúce bezpečnostné hrozby a riziká, ktoré oprávnenne stavajú otázky bezpečnosti na popredné miesto. Bezpečnosť totiž tvorí základnú a nevyhnutnú podmienku rozvoja každej spoločnosti a dnes, v ére prehlbujúcej sa globalizácie, už neexistuje oblasť spoločenského života, ktorá by s ňou nebola viac či menej spojená. Aj preto aktuálne patrí bezpečnosť k najviac frekventovaným a skloňovaným pojmom vo všetkých jeho podobách.

Výskum bezpečnosti, jej dimenzií, sektorov či faktorov, ktoré ju ovplyvňujú, zohráva z uvedeného dôvodu veľmi dôležitú úlohu vo vývoji ľudskej spoločnosti, zvlášť v týchto turbulentných a premenlivých časoch, charakteristických zhoršovaním globálneho i regionálneho bezpečnostného prostredia, zvyšovaním napätia v medzinárodných vzťahoch a rastom najmä asymetrických bezpečnostných hrozieb. Potreba prehlbovania výskumu vo sférach bezpečnosti a medzinárodných vzťahov a aplikácie výsledkov výskumu do praxe bezprostredne súvisí aj s rastom napätia vo vzťahoch medzi štátmi, v sporoch a konfliktoch medzi nimi, v rastúcej nerovnosti, nestabilite či náboženskej alebo etnickej neznášanlivosti.

Z uvedených dôvodov je potrebné venovať problematike zaistenia bezpečnosti štátov, ale aj nadnárodných organizácií, akou je Európska únia (ďalej len „EÚ“ alebo „Únia“), náležitú pozornosť, a to tak z praktického, ako aj teoretického hľadiska. Vzhľadom na spomínaný rast vojenských i nevojenských hrozieb v ostatných rokoch, pochádzajúcich od štátnych i neštátnych aktérov, je nutné sa v úzkej súvislosti so zaisťovaním bezpečnosti venovať v rámci vedeckého výskumu aj otázkam zaistenia

obrany, a to tak na národnej ako aj medzinárodnej úrovni a taktiež skúmaniu problémov v oblasti medzinárodných vzťahov.

Problematike zaistovania bezpečnosti a obrany a riešeniu problémov vo sfére medzinárodných vzťahov sa vo svojich prácach venuje viacero významných, vysoko uznávaných a rešpektovaných autorov, reprezentujúcich jednotlivé teoretické prístupy alebo teoretické školy. Medzi najvýznamnejšie diela (monografie, štúdie, články a pod.), ktoré výrazným spôsobom ovplyvnili vývoj myslenia v predmetných vedných odboroch a kvalitatívny aj kvantitívny výskum v uvedených oblastiach, patria práce nasledujúcich autorov: Waltza (1979), Buzana (2003); Wævera (2003), Baillietovej (2009), Purpuru (2011) a viacerých ďalších. Z domácich autorov je možné spomenúť Murdzu (2005), Jurčáka (2020), Volnera (2012), Nečasa (2010), Ušiaka (2012), Kazanského (2018) a tiež autora článku (2022).

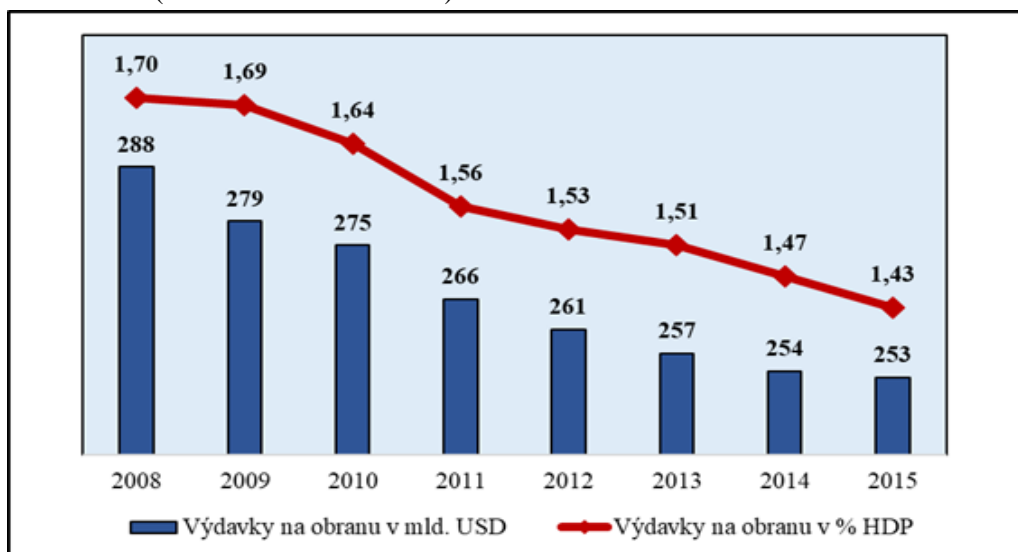
2 VÝCHODISKÁ SKÚMANIA PROBLEMATIKY EURÓPSKEJ BEZPEČNOSTI A OBRANY

Bezpečnostný a obranný záväzok Spojených štátov amerických (ďalej len „USA“ alebo „Spojené štáty“) voči európskym krajinám prostredníctvom Severoatlantickej aliancie (ďalej len „NATO“ alebo „Aliancia“) povzbudzoval počas niekoľkých desaťročí členské štáty Európskej únie k tomu, aby hľadali a podporovali európsku integráciu do jej súčasnej podoby a zároveň aby nezabúdali na zodpovednosť za svoju vlastnú bezpečnosť a obranu (Sloan, 1985). Hoci koniec studenej vojny a bipolárneho rozdelenia sveta a následné zásadné zmeny v globálnom i regionálnom bezpečnostnom prostredí primäli USA k výraznejším snahám o zvýšenie ich výdavkov na obranu v rámci Aliancie, tieto požiadavky sa až na výnimky zväčša nenaplnili (Wijk, 2010).

Vyplývalo to najmä z toho, že počas prvých dekád nasledujúcich po skončení studenej vojny sa európsky kontinent zdal imúnny voči vonkajšej agresii, čo viedlo v prevažnej väčšine európskych krajín k znižovaniu výdavkov na obranu, výraznej redukcii vojenských jednotiek a početných stavov ozbrojených síl. Vojenské konflikty na európskom teritóriu, ako napríklad tie, ktoré vznikli počas rozpadu bývalej Juhoslávie, sa mali riešiť prostredníctvom krízového manažmentu a operácií na budovanie mieru (Majchút – Vaššová, 2020). V takomto kontexte zostali európske výdavky na obranu nízke a väčšina európskych členských štátov NATO výrazne zaostávala za svojim záväzkom vyčleňovať na obranu zdroje na úrovni 2 % ich hrubého domáceho produktu (ďalej len „HDP“). Nepriaznivú situáciu ešte viac prehĺbila globálna hospodárska a finančná kríza, ktorá prepukla v roku 2008. V tom čase – čase rozpočtových škrtov – sa stali výdavky na obranu prvou obeťou šetrenia (graf 1). Znižovanie obranných rozpočtov malo, pochopiteľne, výrazne negatívny vplyv nielen na udržiavanie a modernizáciu obrannej infraštruktúry, vojenských spôsobilostí a kapacít alebo výcvik a prípravu ozbrojených síl, ale aj na to

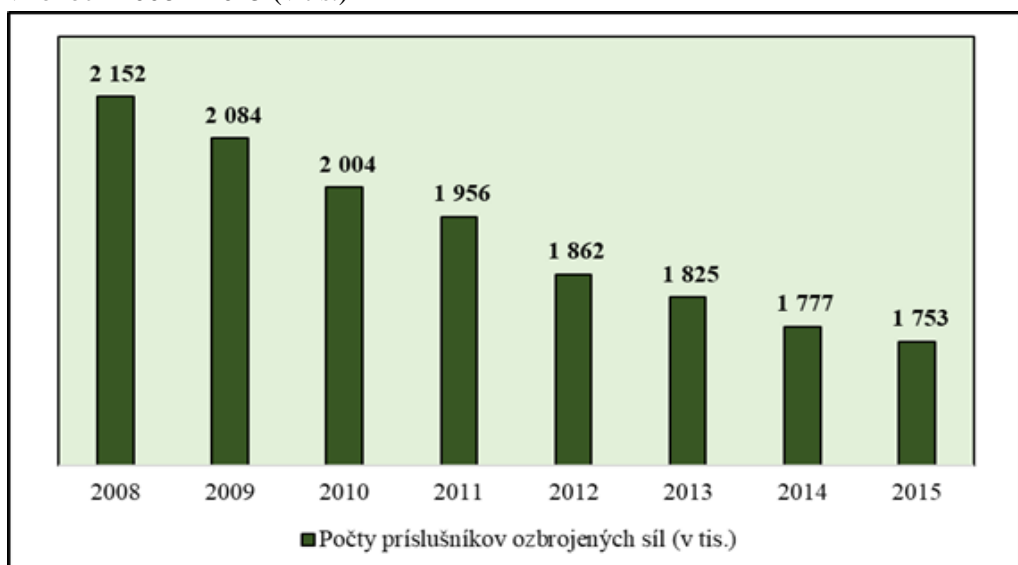
najdôležitejšie – na ľudské zdroje, a to v podobe znižovania počtov príslušníkov ozbrojených síl (graf 2).

Graf 1: Výdavky na obranu v európskych členských štátoch NATO v rokoch 2008 –2015 (v mld. USD a v % HDP)



Prameň: NATO, 2016.

Graf 2: Počty príslušníkov ozbrojených síl v európskych členských štátoch NATO v rokoch 2008 – 2015 (v tis.)



Prameň: NATO, 2016.

Takýto stav, kedy sa, pochopiteľne, aj z dôvodu zmienenej finančnej a hospodárskej krízy, bezpečnosť a obrana dostali do úzadia záujmov vlád jednotlivých krajín, pretože tie sa v tom čase sústreďovali viac na riešenie následkov krízy (napríklad konsolidácii verejných financií, udržaniu zamestnanosti a pod.), však nemohol pretrvávajúť príliš dlho a ďalšie odsúvanie riešenia problémov v oblasti zaistovania európskej bezpečnosti a obrany by bolo aj v nadväznosti na aktuálny vývoj a zmeny v bezpečnostnej situácii cestou do záhuby. Aj preto sa autor v rámci realizovaného interdisciplinárneho vedeckého výskumu v článku zaoberá úsilím a krokmi EÚ vykonanými v ostatných rokoch za účelom posilnenia spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky. S využitím relevantných výskumných metód, predovšetkým analyticko-syntetickú metódu, obsahovej, trendovej a komparatívnej analýzy a metódy štúdia dokumentov, pritom v súlade s hlavným cieľom predloženej štúdie skúma konkrétne snahy zamerané na zvýšenie úrovne európskej bezpečnosti a obrany a zároveň sa v tomto kontexte zameriava na prehlbovanie transatlantickej spolupráce a v závere aj na reakciu EÚ na ruskú agresiu na Ukrajine. Do úvahy pritom berie práce renomovaných zahraničných² aj domácich³ autorov a zároveň nadväzuje na vlastné práce zo skúmanej oblasti.

3 OD SPOLOČNEJ BEZPEČNOSTNEJ A OBRANNEJ POLITIKY K EURÓPSKEJ BEZPEČNOSTNEJ A OBRANNEJ ÚNII

Zhoršovanie bezpečnostného prostredia, zložitosť a povaha bezpečnostných hrozieb, ktorým Európa musela v novom miléniu čeliť (a stále čelí), ako aj kontinuálne zvyšovanie napätia v medzinárodných vzťahoch, najmä po ruskej anexii Krymu v roku 2014, si od európskych krajín a ich lídrov vyžadovali adekvátnu reakciu zameranú na posilnenie európskej bezpečnosti a obrany. Za týmto účelom bola 28. júna 2016 prijatá Globálna stratégia pre zahraničnú a bezpečnostnú politiku Európskej únie, skrátene Globálna stratégia Európskej únie (European Union Global Strategy – ďalej len „EUGS“ alebo „Globálna stratégia“), ktorá nahradila Európsku bezpečnostnú stratégiu (European Security Strategy – ďalej len „ESS“) z roku 2003.

Globálna stratégia predstavuje aktualizovanú doktrínu primárne zameranú na zvýšenie efektívnosti a účinnosti zaistovania bezpečnosti a obrany EÚ a jej členských štátov, ochranu civilného obyvateľstva, prehĺbenie spolupráce medzi ozbrojenými silami členských štátov Únie, lepšie manažovanie imigrácie, operatívne riešenie vzniknutých kríz atď. Zároveň stanovuje strategické priority EÚ ako globálneho aktéra. Je doplnená o dokument s názvom Implementačný plán o bezpečnosti a obrane (Implementation Plan on Security and Defense), ktorý v nadväznosti na Spoločnú deklaráciu podpísanú vo Varšave predsedom Európskej rady, predsedom Európskej

² Bližšie pozri napríklad: Rožňák 2015; Bendiek 2017; Juncos 2017; Bourbeau 2018; Fiott 2018; Biscop 2019.

³ Bližšie pozri napríklad: Brhlíková 2014; Medelský 2017; Nečas – Kollár 2018.

komisie a generálnym tajomníkom NATO definuje úroveň ambícií zameraných na dosiahnutie účinnej reakcie Únie na vonkajšie konflikty a krízy, efektívne budovanie spôsobilostí a kapacít na obranu EÚ a ochranu jej občanov a pod. (Rada EÚ, 2016) Súčasťou globálnej stratégie je aj koncept európskej strategickej autonómie, ktorý poukazuje na nutnosť EÚ disponovať dostatočnými spôsobilosťami a kapacitami brániť Európu a konať vojensky v jej susedstve bez toho, aby sa priveľmi spoliehala na USA.

V oblasti zahraničnej a bezpečnostnej politiky EÚ bolo načrtnutých päť nasledujúcich hlavných priorít:

- posilniť bezpečnosť EÚ riešením otázok súvisiacich s terorizmom, kybernetickými útokmi, energetickou bezpečnosťou, obranou a strategickou komunikáciou;
- posilniť odolnosť štátov a spoločností v rámci východného a južného susedstva Únie;
- posilniť integrovaný prístup ku konfliktom a krízam racionalizáciou a koordináciou súboru politických a vojenských nástrojov tak, aby sa riešil celý cyklus krízového manažmentu zahŕňajúci politiky a mechanizmy prevencie, budovania mieru, stabilizácie a urovnávania konfliktov;
- podporovať kooperatívne regionálne snahy aktivovaním konštruktívnej a viditeľnej úlohy EÚ v rôznych oblastiach sveta;
- podporovať globálne vládnutie založené na dodržiavaní medzinárodného práva (Európska rada, 2016a).

Napriek následnej kritike charakteru dokumentu ako takého, keďže má pomerne veľký rozsah a nie úplne najjasnejší strategický charakter (Cottey, 2019), v praxi dokument kladie bezpečnosť Únie na prvé miesto. Ako je naznačené v EUGS, primeraná úroveň ambícií a strategickej autonómie je dôležitá pre schopnosť Európy presadzovať mier a bezpečnosť v rámci svojich hraníc a za nimi (Európska rada, 2016a). Okrem toho kladie požiadavku na členské štáty EÚ, aby boli pripravené splniť svoje záväzky v kontexte vzájomnej pomoci v súlade s čl. 42 ods. 7 Zmluvy o EÚ (ZEÚ, 2008) a doložiek o solidarite v súlade s čl. 222 Zmluvy o fungovaní EÚ (ZFEÚ, 2016), ďalej rozpracovanej na úrovni ambícií, o ktorých dokument uvažoval. Pojem strategickej autonómie sa tak dotkol záležitosti alebo skôr problému, ktorý sa vlády EÚ zdráhali riešiť viac ako dve desaťročia. Záväzok k činnostiam súvisiacim s kolektívnou bezpečnosťou bol tiež zahrnutý ako zodpovednosť EÚ spolu s očakávaním spolupráce s NATO. Tá sa začala realizovať o mesiac neskôr prostredníctvom prijatého rámca spolupráce medzi EÚ a NATO (Európska rada, 2016b).

Tieto dva strategické dokumenty sa mali stať akýmsi pomysleným kompasom, prostredníctvom ktorého budú obe organizácie spolupracovať a napĺňať svoje spoločné

ciele. Pre EÚ by to predstavovalo základ, na ktorom by zhmotnila svoju víziu bezpečnostnej a obrannej únie, ktorú vyjadrili viacerí lídri a tvorcovia politik EÚ (Bendiek, 2017).

Ak by bola EÚ vyzvaná, aby autonómne podnikla kroky v rámci celého širokého spektra povinností ustanovených v článku 42 ods. 1 Lisabonskej zmluvy, ktoré by zahŕňali rôzne úlohy, ako sú napríklad krízový manažment a stabilizačné operácie vrátane úloh na podporu politik proti terorizmu v rámci EÚ alebo podporu tretích krajín v boji proti terorizmu na ich územiach, spôsobilosti a politická vôľa by boli potom nevyhnutnými zložkami na realizáciu týchto cieľov (Fiott, 2018). Aj preto bol pokrok, ktorý nastal od roku 2016 v smere budovania európskej bezpečnostnej a obrannej únie, veľmi dôležitý a podstatný pre EÚ (O'Donnell, 2016). Ako v júni 2019 uviedla vtedajšia vysoká predstaviteľka EÚ pre zahraničnú a bezpečnostnú politiku Federica Mogherini, rýchlosť a účelnosť, akými sa pokrok v tomto smere dosiahol, boli neočakávané (EEAS, 2019).

Dôležité je, že spoločná deklarácia EÚ a NATO stanovila pevný rámec spolupráce pre obe organizácie, aby mohli vzájomne koordinovať svoje úsilie pri vytváraní politik zameraných na podporu budovania odolnosti na území ich členských štátov aj mimo nich. Summit Aliancie vo Varšave, ktorý sa konal v júli 2016 a v rámci ktorého prebehla aj „deklarácia EÚ – NATO“, zaviedol pojem odolnosti ako kľúčový filter na informovanie o troch rozmeroch strategickej koncepcie NATO: a) kolektívnej obrane, b) krízovom manažmente a c) kooperatívnej bezpečnosti (NATO, 2016).

Vo svetle vyššie uvedeného možno súhlasiť s tým, že snahy o vybudovanie európskej bezpečnostnej a obrannej únie, ktoré po roku 2016 konečne nabrali rýchlejší spád, presne odrážajú cieľ EÚ vybudovať odolnosť nielen na svojom území, ale aj mimo neho (Bendiek 2017; Lippert a kol. 2019, s. 35). Odolnosť je v tomto prípade chápaná ako schopnosť aktéra odolávať a zotaviť sa z veľkých kríz vrátane veľkých katastrof, či už prírodných alebo spôsobených ľudskou činnosťou (Juncos, 2017), pričom zahŕňa reakcie, ktoré prekračujú medzinárodné, národné, politické, ekonomické a spoločenské hranice (Bourbeau, 2018).

V kontexte zaisťovania európskej bezpečnosti a obrany, keď si symetrické aj asymetrické bezpečnostné hrozby a výzvy vyžadujú okamžité efektívne a účinné reakcie, je potrebné podporiť viacrozmernú a vzájomne prepojenú spoluprácu. Reakcia EÚ sa preto sústreďuje predovšetkým do troch nasledujúcich dimenzií: a) posilniť bezpečnostnú úniu, b) začať pracovať na obrannej únii a c) posilniť spoluprácu medzi NATO a EÚ (Bendiek 2017, s. 15).

4 BUDOVANIE BEZPEČNOSTNEJ ÚNIE

Európska komisia bola iniciátorom úsilia EÚ o posilnenie bezpečnostnej únie. Išlo predovšetkým o reakciu na viaceré teroristické útoky (napr. v Paríži, Nice, Bruseli, Berlíne, Hamburgu, Londýne, Manchestri atď.), ktoré začali v Európe kulminovať od

roku 2015 (Trifunovic a kol., 2022). Cieľom bezpečnostnej únie je najmä väčšia integrácia vnútroštátnych politík v oblasti vnútornej bezpečnosti medzi členskými štátmi Únie a efektívnejšia koordinovaná spolupráca s vonkajšou činnosťou EÚ v prípade potreby (Bendiek 2017, s. 16). Bezpečnosť bola v čase, keď sa stierajú hranice medzi vnútornou a vonkajšou bezpečnosťou, stanovená ako priorita číslo jedna. Týka sa ochrany EÚ a jej občanov vo svetle terorizmu v kontexte politickej radikalizácie a nárastu extrémizmu a populizmu v Európe. Tento argument bol uvedený už v Európskom programe pre bezpečnosť (The European Agenda on Security), ktorý Európska komisia predložila v apríli 2015. V programe sú stanovené tri hlavné priority pre európsku bezpečnosť, ktoré si vyžadujú okamžité opatrenia: a) terorizmus a zahraniční bojovníci, b) závažná a organizovaná cezhraničná trestná činnosť a c) počítačová kriminalita (Európska komisia, 2015). Tento dokument sa mal stať základom, na ktorom by sa zakladalo úsilie o vytvorenie Európskej bezpečnostnej únie.

Ešte pred spustením Globálnej stratégie Európska komisia oznámila svoj postoj, že bezpečnostná únia sa nemôže rozvíjať bez ďalšej integrácie v troch prioritných oblastiach politiky: a) boj proti terorizmu a predchádzanie radikalizácii, b) narušanie organizovaného zločinu a c) boj proti počítačovej kriminalite. Bola to zároveň výzva smerom k členským štátom Únie, aby svojim občanom zabezpečili priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti bez vnútorných hraníc. Inými slovami, bola to výzva ako *„prejsť od konceptu spolupráce pri ochrane národnej vnútornej bezpečnosti k myšlienke ochrany kolektívnej bezpečnosti Únie ako celku“* (Európska komisia 2016a, s. 2).

K teroristickým útokom na európskom území sa pridala migračná/utečenecká kríza, ktorá v lete 2016 podnietila vytvorenie funkcie komisára pre bezpečnostnú úniu. Oblasť zodpovednosti v súvislosti s posilňovaním Európskej bezpečnostnej únie zahŕňali:

- identifikáciu opatrení súvisiacich s bojom proti terorizmu vrátane opatrení, ktoré môžu riešiť hrozbu, ktorú predstavujú vracajúci sa zahraniční teroristickí bojovníci;
- zlepšenie zdieľania informácií a spravodajských informácií aj prostredníctvom posilnenia právomocí zriadeného Európskeho protiteroristického centra v rámci Europolu;
- posilnenie bezpečnostných reakcií na radikalizáciu, najmä prostredníctvom výmeny informácií;
- posilnenie kapacít na ochranu kritických infraštruktúr a mäkkých cieľov;
- boj proti počítačovej kriminalite prostredníctvom zvýšenia úrovne kyber-netickej bezpečnosti a digitálnej inteligencie;
- zabezpečenie financovania bezpečnostného výskumu za účelom riešenia vyššie uvedených výziev (Európska komisia 2016a, s. 4).

Úzky vzťah komisára pre bezpečnostnú úniu predovšetkým s komisárom pre migráciu, vnútorné záležitosti a občianstvo poukazoval na dôležitosť, ktorá sa pripisovala potrebe riešiť problémy týkajúce sa zahraničných bojovníkov, ktorí ťažili zo zraniteľnosti politiky hraničnej kontroly EÚ vzhľadom na masívne vlny migrantov a utečencov prichádzajúcich z tretích krajín na územie Únie. Rozšírenie znamenalo aj posilnenie a lepšiu koordináciu činností medzi agentúrami EÚ súvisiacimi s vnútornou bezpečnosťou Únie. Týkalo sa to tiež Frontexu – Európskej agentúry pre pohraničnú a pobrežnú stráž (European Border and Coast Guard Agency) a Europolu – európskeho policajného úradu, ktoré značne rozšírili svoje úlohy a oblasti zodpovednosti, aby spolupracovali aj s tretími krajinami s cieľom účinne vykonávať svoje úlohy a uľahčiť politiku vnútornej bezpečnosti tretích štátov. Najmä Európska agentúra pre pohraničnú a pobrežnú stráž rozšírila svoje povinnosti na úrovni EÚ, pričom svoje služby rozšírila aj na podporu tretích krajín (Európsky parlament, 2019).

Podľa 20. správy o pokroku smerom k efektívnej a skutočnej bezpečnostnej únii zverejnenej 30. októbra 2019 sa EÚ v tom čase zameriavala na legislatívne a operačné opatrenia s cieľom zlepšiť bezpečnostné podmienky občanov EÚ a zároveň chrániť ich základné práva (Európska komisia, 2019). V súlade s tým financovala osvedčené postupy boja proti radikalizácii a násilnému extrémizmu a navrhla nové pravidlá na účinné odstraňovanie teroristického obsahu online. Okrem toho bola v júni 2019 zavedená nová stratégia kybernetickej bezpečnosti a príslušné právne predpisy na riešenie kybernetických hrozieb a dezinformácií. Ďalšia súvisiaca politika, ktorá sa presadzuje, sa týka posilňovania digitálnej kritickej infraštruktúry EÚ vrátane kybernetickej bezpečnosti sietí 5G v celej Európe (Európska komisia 2019, s. 8-10).

V kontexte budovania odolnosti voči bezpečnostným hrozbám Európska komisia podporuje vlády a miestne orgány EÚ pri zvyšovaní ochrany verejných priestorov v súlade s jej akčným plánom z októbra 2017 a Partnerstvom pre bezpečnosť vo verejných priestoroch v rámci mestskej agendy pre EÚ (Európska komisia, 2019). Ďalšia oblasť, na ktorú EÚ zameriava svoju pozornosť a iniciovala príslušnú legislatívu sa týka výziev, ktoré predstavujú bezpilotné lietadlá pre bezpečnosť kritickej infraštruktúry a verejných priestorov (Európska komisia, 2019). Efektívna výmena informácií je ďalším rozmerom slúžiacim bezpečnostnej únii. Komisia sa preto snažila prakticky prinútiť vlády EÚ, aby do roku 2020 schválili logiku interoperability v informačných systémoch pre riadenie bezpečnosti, hraníc a migrácie. Z toho dôvodu Európska komisia a Agentúra EÚ pre prevádzkové riadenie rozsiahlych informačných technológií Systémy v priestore slobody, bezpečnosti a spravodlivosti (The EU Agency for the operational management of large-scale IT systems – EU-LISA) podporujú proces monitorovania a koordinácie v tomto smere (Európska komisia 2019, s. 4).

Napriek obrovskému úsiliu EÚ o splnomocnenie svojich členských štátov príslušnými právnymi predpismi s cieľom kolektívne riešiť ich bezpečnostné výzvy sa

však nezdá, že by prispôsobenie vlád zodpovedalo deklarovanej účelnosti pri formulovaní politiky smerom k vybudovaniu bezpečnostnej únie. To ale neznamená, že nenastal pokrok. Prebiehajúce politiky súvisiace s rozširovaním bezpečnostnej únie dokazujú dôležitosť spoločných aktivít v oblasti vnútornej bezpečnosti Únie, ktorá v posledných rokoch určite rozšírila svoj rozsah. Okrem toho posilnila svoj vonkajší rozmer, konkrétne spoluprácu s krajinami predovšetkým v okolí EÚ a s transatlantickými partnermi, so zámerom vymieňať si informácie alebo uzatvárať dohody s cieľom lepšie riešiť riziká prichádzajúce k hraniciam EÚ. Negatívom je, že napriek úsiliu orgánov EÚ, vlády členských štátov Únie naďalej len veľmi pomaly prispôsobujú svoje politiky príslušným legislatívnym návrhom Európskej komisie.

Ďalší prvok, ktorý je od roku 2016 začlenený do politickej agendy bezpečnostnej únie, sa týka formulovania politických reakcií na boj proti hybridným hrozbám. Rada vytvorila horizontálnu pracovnú skupinu pre boj proti hybridným hrozbám, ktorá podporuje činnosti, ktoré zvyšujú odolnosť spoločností voči týmto hrozbám. Európska komisia a Európska služba pre vonkajšiu činnosť (European External Action Service – ďalej len „EEAS“) podporujú tieto aktivity v súlade so súvisiacimi dokumentmi z rokov 2016 a 2018 o boji proti hybridným hrozbám (Európska komisia, 2018). Budovanie odolnosti nielen voči hybridným hrozbám, ale aj ďalším mnohostranným bezpečnostným hrozbám a výzvam, ktorým čelí EÚ a jej občania, sa stalo prioritou Únie.

Z tohto dôvodu Európska rada v decembri 2019 navrhla konferenciu o budúcnosti Európy, počas ktorej sa diskutovali politiky s cieľom priniesť konkrétne výsledky v prospech občanov EÚ so zohľadnením priorít, ktoré Európska rada zaradila do strategickej agendy dohodnutej v júni 2019 (Európska rada 2019a, 2019b). Politické smery, ktoré Strategická agenda na roky 2019 až 2024 považuje za zodpovednosť EÚ, okrem iného zdôrazňujú otázky, ktoré už boli začlenené ako politické ciele v kontexte bezpečnostnej únie. Tieto politické usmernenia poukazujú na zodpovednosť EÚ za ochranu práv a slobôd svojich občanov a ich ochranu pred súčasnými a novo sa vyvíjajúcimi hrozbami. Tie zahŕňajú: a) kontrolu vonkajších hraníc; b) boj proti nelegálnej migrácii a obchodovaniu s ľuďmi prostredníctvom efektívnejšej spolupráce s krajinami pôvodu a tranzitu; c) efektívnu azylovú politiku; d) riadne fungovanie Schengenského priestoru; e) zlepšenie spolupráce a výmeny informácií v boji proti terorizmu a cezhraničnej trestnej činnosti; f) zvýšenie odolnosti voči prírodným a človekom spôsobeným katastrofám a g) ochranu spoločností EÚ pred škodlivými kybernetickými aktivitami, hybridnými hrozbami a dezinformáciami (Európska rada, 2019b, s. 7). To signalizuje snahu EÚ a jej členských štátov zrýchliť svoje úsilie o posilnenie bezpečnostnej únie podporovaním inkluzívnej perspektívy, aby sa občania EÚ stali účastníkmi tohto procesu. Najnovší vývoj týkajúci sa rozšírenia bezpečnostnej únie naznačuje širokú podporu zrýchleniu iniciatív EÚ, ktoré sa snažia naplniť deklarované ambície jej vizionárov.

5 SMEROVANIE K OBRANNEJ ÚNII

Vyššie zmienené zhoršovanie globálneho i regionálneho bezpečnostného prostredia, zvyšovanie medzinárodného napätia a čoraz zložitejší strategický kontext, v ktorom sa EÚ hlavne v druhej polovici druhej dekády tretieho milénia nachádzala, si od vlád jej členských štátov vyžadoval trpezlivosť a reakcie, predovšetkým pokiaľ ide o väčšiu integráciu v rámci spoločnej európskej obrany. Návrat politiky európskej kolektívnej obrany a odstrašovania po ruskej anexii Krymu v roku 2014, stále náročnejší charakter budovania expedičných síl v rámci SBOP, nové technologické požiadavky na vojenské spôsobilosti a obranné kapacity, ako aj ambície EÚ vybudovať strategickú autonómiu, boli len niektoré z faktorov, ktoré prinútili vlády členských štátov EÚ rozhodnúť o konkrétnych krokoch smerujúcich k posilneniu európskej obrannej spolupráce, ktorá by nakoniec mohla viesť k vytvoreniu obrannej únie (Lippert a kol., 2019).

Rozšírenie európskej obrannej spolupráce by sa malo vnímať ako súčasť širšieho kontextu v oblasti európskej bezpečnosti a obrany, vyplývajúceho z dohody o spolupráci medzi EÚ a NATO, podpísanej vo Varšave v júli 2016. Prehĺbenie vzájomnej spolupráce medzi oboma organizáciami by malo posilniť tak vnútorné, ako aj vonkajšie aspekty európskej bezpečnosti a obrany. V tejto súvislosti, ale pochopiteľne aj v nadväznosti na aktuálny vývoj v blízkosti hraníc EÚ, však musia vlády členských štátov Únie výrazne posilniť svoje obranné spôsobilosti a kapacity, aby boli v súlade s logikou strategickej autonómie pri implementácii svojich akcií v kontexte SBOP, ako sa uvádza v článku 42 Lisabonskej zmluvy, a zároveň aby zlepšili svoju interoperabilitu v rámci NATO (Biscop, 2019).

Európska komisia predložila 30. novembra 2016 oznámenie o Európskom obrannom akčnom pláne, ktoré Európska rada schválila 16. decembra 2016 (Európska rada, 2016c). Obranný akčný plán poukázal na existujúcu duplicitu vo výdavkoch členských štátov EÚ na obranu, ako aj na nedostatky obranných spôsobilostí EÚ a ponúkol svoju podporu rozšíreniu celého cyklu rozvoja obranných spôsobilostí prostredníctvom zavedenia Európskeho obranného fondu (Európska komisia, 2016a, 2016b). Európsky obranný fond⁴ (European Defence Fund – ďalej len „EDF“) bol oficiálne spustený v júni 2017 ako finančný nástroj určený na financovanie spoločných projektov spolupráce členských štátov v oblasti obranného výskumu, spoločných projektov pri vývoji prototypov a pri vytváraní určitých spoločných vojenských spôsobilostí (Európska komisia, 2017a). EDF tiež naznačuje proces, ktorý si bude vyžadovať ďalší vývoj. Vo svojom prejave o stave Únie v roku 2017 vtedajší predseda Európskej komisie Jean-Claude Juncker uviedol v rámci časového rámca rok 2025 ako rok, v ktorom by EÚ mala vytvoriť plnohodnotnú európsku obrannú úniu (Európska

⁴ Európsky obranný fond (EDF) je súčasťou Spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky EÚ, ktorého cieľom je koordinácia a zvýšenie národných investícií do obranného výskumu a zlepšenie interoperability medzi národnými ozbrojenými silami členských štátov Únie.

komisia, 2017b). Oznámenie bolo urobené v kontexte zrýchleného procesu posilňovania európskej obrannej spolupráce medzi členskými štátmi EÚ.

Konkrétnejšie, od novembra 2016 členské štáty EÚ uvažovali v spolupráci s Európskou obrannou agentúrou⁵ (European Defence Agency – ďalej len „EDA“) o vytvorení rámca, prostredníctvom ktorého by ich existujúce spôsobilosti, plánované projekty vrátane následných výdavkov a priority budovania spôsobilostí EÚ v kontexte Plánu rozvoja spôsobilostí⁶ (Capability Development Plan – ďalej len „CDP“), ktorý slúži SBOP, by sa mohol realizovať v rámci jedného hodnotiaceho procesu. Rada 18. mája 2017 preto schválila návrh vysokej predstaviteľky Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku Federicy Mogheriniovej na zriadenie koordinovaného výročného hodnotenia obrany⁷ (Coordinated Annual Review on Defence – ďalej len „CARD“) (Rada EÚ, 2017a). CARD malo poskytnúť rámec, v ktorom by členské štáty EÚ mohli identifikovať nedostatky v obrane prostredníctvom prehľadu existujúcich spôsobilostí, zhodnotiť vyhliadky členských štátov pri plnení súvisiacich priorít CDP v kontexte EÚ a zvážiť vyhliadky na vzájomnú spoluprácu medzi vládami EÚ (Zandee, 2019). Hoci CARD je založené na dobrovoľnej báze, očakáva sa, že sa postupne vyvinie do nevyhnutného procesu začleneného do širšieho rámca, na ktorom participujú členské štáty aktívne sa podieľajúce na Stálej štruktúrovanej spolupráci⁸ (Permanent Structured Cooperation – ďalej len „PESCO“).

Pre rozšírenie spolupráce v oblasti obrany bol dôležitým dátumom 11. december 2017, keď Rada prijala rozhodnutie o vytvorení PESCO (Rada EÚ, 2017b). Viac ako desať rokov po nadobudnutí platnosti Lisabonskej zmluvy bolo príslušné ustanovenie čl. 42 ods. 6 TEU prvýkrát použité ako právny základ pre členské štáty EÚ, aby sa dohodli na vytvorení PESCO. Cieľom je rozvíjať ich obranné spôsobilosti a kapacity. PESCO poskytuje rámec pre spoluprácu, v ktorom môžu členské štáty vytvárať projekty spoločného výskumu a/alebo rozvoja spôsobilostí s cieľom zlepšiť a posilniť charakter svojej reakcie v politikách v rámci SBOP, civilných aj vojenských.

⁵ Európska obranná agentúra (EDA) je agentúra EÚ, ktorá podporuje a uľahčuje integráciu medzi členskými štátmi v rámci Spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky Únie.

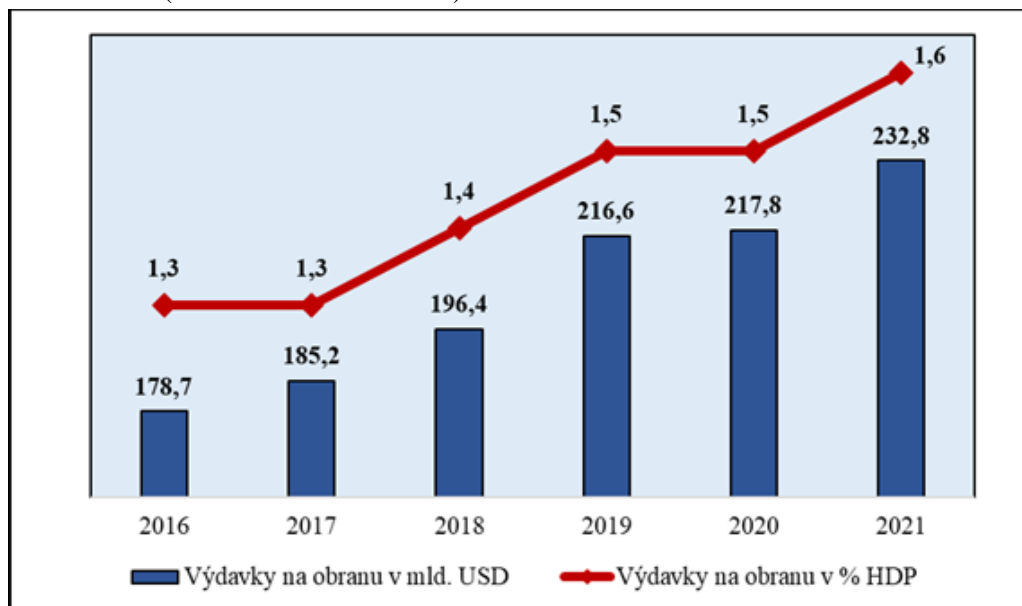
⁶ Plán rozvoja spôsobilostí (CDP) poskytuje úplný obraz spôsobilostí, ktorý podporuje rozhodovacie procesy na úrovni EÚ a na vnútroštátnej úrovni členských štátov Únie, ktoré sa týkajú rozvoja vojenských spôsobilostí, čím prispieva k väčšej súdržnosti medzi plánovaním obrany členských štátov.

⁷ Koordinované výročné hodnotenie obrany (CARD) predstavuje proces monitorovania obranných plánov členských štátov Európskej únie s cieľom pomôcť pri koordinácii výdavkov a identifikácii možných projektov spolupráce.

⁸ Stála štruktúrovaná spolupráca (PESCO) predstavuje nástroj na posilnenie spolupráce v oblastiach budovania obranných a vojenských spôsobilostí, výšky investičných výdavkov v oblasti obrany vrátane výskumu a vývoja, harmonizácie obranného plánovania, posilnenia dostupnosti, interoperability, pružnosti a schopnosti nasadenia ozbrojených síl zúčastnených členských štátov, odstraňovania nedostatkov v obranných spôsobilostiach, ako aj spolupráce v európskych programoch vyzbrojovania.

Tri iniciatívy – CARD, PESCO a EDF – podporované najmä EDA, formulujú proces, podľa ktorého možno hodnotiť obranné schopnosti a operačné ciele, ktoré môžu byť spoločne generované a čiastočne financované Európskou komisiou. Hoci je prepojenie medzi týmito tromi iniciatívami zatiaľ stále kvázi v počiatočnom štádiu, postupne sa rozbieha viac a viac. V každom prípade predstavuje významný pokrok v európskej obrannej spolupráci, nakoľko zahŕňa projekty v oblasti výskumu a rozvoja spôsobilostí v oblastiach ako kybernetická obrana, operačná pripravenosť v oblasti obrany, výcvikové spôsobilosti na zemi, vo vzduchu, na mori, rozvoj vojenských spôsobilostí na mori, vo vzduchu a vo vesmíre, výcvik v rámci chemickej, biologickej, rádiologickej a jadrovej obrany atď.

Graf 3: Výdavky na obranu v európskych členských štátoch NATO v rokoch 2015 – 2021 (v mld. USD a v % HDP)



Prameň: Svetová banka, 2022.

O tom, že EÚ to myslí so zvyšovaním úrovne európskej obrany vážne svedčí aj rozhodnutie Rady EÚ zriadiť spôsobilosť vojenského plánovania a vedenia⁹ (Military Planning and Conduct Capability – ďalej len „MPCC“), ktorá prevezme na strategickej úrovni zodpovednosť za operačné plánovanie a vedenie vojenských operácií EÚ (Rada EÚ, 2017c), čím sa urýchlia predchádzajúce iniciatívy v kontexte SBOP smerom k vybudovaniu obrannej únie. Ďalším pozitívnym dôkazom, že EÚ to myslí so

⁹ Vojenské plánovanie a vedenie spôsobilosti (MPCC) predstavuje stály operačný štáb na vojenskej strategickej úrovni pre vojenské operácie EÚ na úrovni do 2 500 vojakov nasadených v rámci Spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky Únie.

zvyšovaním úrovne európskej obrany vážne, je rast výdavkov vyčleňovaných vládami jednotlivými členskými štátmi Únie na obranu v posledných rokoch (graf 3). Po vypuknutí konfliktu na Ukrajine je isté, že tento rast bude v nasledujúcich rokoch ešte vyšší a vyšší bude aj objem prostriedkov vyčleňovaných v prospech obranných iniciatív zo spoločného rozpočtu Únie.

Civilná stránka SBOP sa v posledných rokoch do značnej miery posilnila. Požiadavka na posilnenie odolnosti mimo EÚ, ako sa predpokladá v EUGS, prinútila EÚ a vlády členských štátov EÚ ďalej rozpracovať komplexný prístup k bezpečnosti a rozvoju. Konkrétnejšie, 19. novembra 2018 Rada a európske vlády prijali závery o civilnom pakte o spoločnej bezpečnostnej a obrannej politike (Rada EÚ, 2018a). Civilný pakt SBOP stanovuje strategické usmernenia na posilnenie civilnej časti SBOP a obsahuje dvadsaťdva politických záväzkov pre členské štáty a EÚ. Zameriava sa predovšetkým na posilnenie polície, právneho štátu a občianskej správy v nestabilných a konfliktných prostrediach. Pakt tiež zlepšuje schopnosť civilnej SBOP reagovať na vzniknutú krízu prostredníctvom schopnosti zahájiť novú misiu s až 200 členmi v akejkoľvek oblasti operácie do 30 dní po rozhodnutí Rady.

V súčasnosti EÚ vedie v rámci SBOP 18 operácií, z toho sedem vojenských a jedenásť civilných, ktoré sa týkajú manažmentu hraníc, predchádzaniu konfliktom, organizovaniu zločinu a pašovaniu, reformám sektorov národnej bezpečnosti alebo monitorovaniu súdneho systému v Európe, Afrike a na Blízkom východe (EEAS, 2022). Ak sa obranná únia vytvorí s cieľom slúžiť operačným potrebám EÚ v kontexte SBOP, nemožno vylúčiť civilnú stranu a jej operačné potreby. V súčasnosti však nemôže napredovať pokrok EÚ v obrannej únii bez spolupráce s NATO.

6 ĎALŠIE PREHLBOVANIE SPOLUPRÁCE MEDZI EÚ A NATO, KTORÉ BUDE SLUŽIŤ BEZPEČNOSTNEJ A OBRANNEJ ÚNII

Spoločné vyhlásenia EÚ a NATO v predchádzajúcich rokoch vytvorili strategický rámec spolupráce medzi týmito dvoma organizáciami. To možno považovať za tretí vzájomne prepojený pilier pri posilňovaní európskej bezpečnosti a obrany. Aj keď spolupráca medzi NATO a EÚ bola operačne viditeľná už od polovice 90. rokov v kontexte expedičných operácií na Balkáne, rámec spolupráce, ktorý bol vytvorený od roku 2016, je svojím rozsahom jedinečný. Deklarácia EÚ a NATO z júla 2016 stanovila sedem základných oblastí, v ktorých by obaja aktéri mohli spolupracovať predovšetkým na operačnej úrovni. Patrili medzi ne spoločné akcie v oblasti boja proti hybridným hrozbám, operačnej spolupráce, kybernetickej bezpečnosti a obrany, rozvoja obranných spôsobilostí, obranného priemyslu a výskumu, spoločných cvičení a podpory úsilia východných a južných partnerov o budovanie kapacít. Neskôr obe organizácie prijali niekoľko konkrétnejších návrhov pre každú zo siedmich oblastí (Rada EÚ, 2018b).

Obaja aktéri začali následne ešte intenzívnejšie spolupracovať. V júli 2018 bola v Bruseli podpísaná druhá spoločná deklarácia s cieľom urýchliť napredovanie spolupráce a pridať ďalšie oblasti spolupráce (napríklad vojenská mobilita, boj proti terorizmu, posilnenie odolnosti voči chemickým, biologickým, rádiologickým a jadrovým rizikám alebo presadzovanie programu Women, Peace and Safety) medzi týmito dvoma organizáciami atď.

Dve zmienené deklarácie poskytli základ, na ktorom sa ďalej rozpracovalo 74 konkrétnych akcií spolupráce, ktoré sa implementujú podľa konkrétnych dokumentov (Rada EÚ, 2018b). V tejto fáze, keď obaja aktéri zrýchlili svoju spoluprácu, sa to týka najmä oblastí vojenskej mobility, obranných schopností a boja proti hybridným hrozbám (Lindstrom – Tardy, 2019). Význam tejto spolupráce spočíva v kapitalizácii komparatívnych výhod oboch inštitúcií v oblasti bezpečnosti a obrany. Súčasný charakter bezpečnostných výziev a hrozieb, ktoré sa prelínajú vnútornými a vonkajšími aspektmi bezpečnosti, ako aj politik v oblasti bezpečnosti a obrany, spôsobili, že spolupráca oboch inštitúcií je nevyhnutná.

7 ZÁVER

Záverom je možné uviesť, že na základe prebiehajúcich dynamických zmien v oblasti medzinárodných vzťahov a aktuálneho vývoja v bezpečnostnom prostredí, ovplyvnenom konfliktom na Ukrajine, existuje silný predpoklad, že spolupráca EÚ a NATO v otázkach bezpečnosti a obrany bude ešte intenzívnejšia ako doposiaľ. Zároveň ale bude zo strany Únie naďalej pokračovať vyvíjanie úsilia o získanie strategickej autonómie a prevzatie väčšej zodpovednosti za svoju vlastnú bezpečnosť a obranu. Zatiaľ však nie je jasné, či pokračujúce úsilie členských štátov EÚ v rámci PESCO alebo spolupráca s NATO prostredníctvom stanovených oblastí spolupráce môže niekedy nahradiť záväzok vlád EÚ racionalizovať svoje výdavky určené na zaistovanie bezpečnosti a obrany.

V takomto kontexte, hoci Aliancia a Únia spolupracujú takým spôsobom, že sa zdajú byť komplementárne k svojim potrebám, je dosť neisté, či to bude slúžiť cieľom jednotlivých vlád z dlhodobého hľadiska. Výdavky na obranu totiž musia byť vyčleňované stabilne v súlade s logikou obranného plánovania, v rámci ktorého sa zo strategického dlhodobého hľadiska uvažuje v časovom rámci najmenej jedného desaťročia dopredu. Zdá sa preto, že vlády členských štátov oboch organizácií podporujúcich európsky bezpečnostný a obranný kontext nezdieľajú vždy úplne rovnaké perspektívy, pokiaľ ide o bezpečnostné výzvy a hrozby nasledujúceho desaťročia. Mimoriadny pokrok, ktorý sa dosiahol v posledných rokoch, a najmä po roku 2016, sa preto musí vyhodnotiť vo svetle skutočností v praxi a politických výsledkov. Z tohto dôvodu sa ešte len uvidí, či toto inštitucionálne rozšírenie európskej bezpečnosti a obrany môže priniesť efektívne a účinné politiky.

V nadväznosti na uvedené je nevyhnutné zmieniť sa v závere aj o tom, že ruská invázia na Ukrajinu veľmi vážne ohrozila mier v Európe a zmenila bezpečnostnú situáciu. Táto zmena si nutne vyžaduje primeranú reakciu a prispôsobenie zahraničnej, bezpečnostnej a obrannej politiky EÚ vrátane jej nástrojov. Rusko začalo svoju neopodstatnenú vojenskú agresiu proti Ukrajine 24. februára 2022. Ešte predtým v roku 2014 anektovalo Krym, potom podporovalo separatistov ovládajúcich časti regiónu Donbas a viedlo (a stále aj vedie) hybridnú vojnu (nielen) proti Ukrajine. Cieľom ruskej agresie nie je iba podriadenie si Ukrajiny, ale aj revízia celého európskeho bezpečnostného systému a podkopanie zavedeného demokratického poriadku. V reakcii na to EÚ poskytla Ukrajine rozsiahlu podporu a pomoc vrátane vojenskej. Okrem toho prijala rozsiahle sankcie voči Rusku a jeho predstaviteľom a prispôsobuje svoju zahraničnú, bezpečnostnú a obrannú politiku novej situácii.

Versaillská deklarácia vedúcich predstaviteľov Únie z 10.-11. marca 2022 zopakovala záväzok EÚ prevziať väčšiu zodpovednosť za svoju vlastnú bezpečnosť a obranu a zvýšiť svoju schopnosť konať autonómne, pričom sa uznala dôležitosť spolupráce medzi Úniou a Alianciou. Členské štáty EÚ sa dohodli, že budú viac investovať do obranných spôsobilostí a inovatívnych technológií zvýšením svojich výdavkov na obranu (okrem iného napríklad realizovať spoločné investície vrátane spoločného obstarávania, investovať do vojenských spôsobilostí a kapacít vrátane strategických prostriedkov, posilňovať synergií vo výskume a inováciách a rozvíjať európsku obrannú priemyselnú základňu) (Európska rada, 2022a).

Vedúci predstavitelia Únie zároveň schválili 21. marca 2022 Strategický kompas (Strategic Compass) – ambiciózný akčný plán na posilnenie bezpečnostnej a obrannej politiky EÚ do roku 2030. Strategický kompas kvalifikuje ruskú agresiu proti Ukrajine ako „veľký geopolitický posun“, ktorý narúša záujmy EÚ. Zaväzuje členské štáty Únie investovať a rozvíjať obranné spôsobilosti a kapacity, spolupracovať s partnermi, zdokonaľovať krízový manažment a zvyšovať odolnosť s cieľom dosiahnuť „kvantový skok vpred“ v oblasti bezpečnosti a obrany, zvýšiť schopnosť a ochotu EÚ konať, posilniť jej odolnosť a zabezpečiť solidaritu a vzájomnú obranu (Európska rada, 2022b).

Spoločné oznámenie o analýze medzier v obranných investíciách a ďalšom postupe, ktorým sa implementuje Strategický kompas a Versaillská deklarácia, bolo uverejnené 18. mája (Európska komisia, 2022). Okrem iného navrhuje vytvorenie pracovnej skupiny pre spoločné obstarávanie v oblasti obrany – krátkodobý nástroj EÚ vo výške 500 mil. eur na posilnenie kapacít obranného priemyslu prostredníctvom spoločného obstarávania – a prijatie nariadenia o európskom programe obranných investícií. Európska rada vo svojich záveroch z 30.-31. mája 2022 potvrdila pevné odhodlanie EÚ implementovať Strategický kompas a požiadala Radu, aby preskúmala problémy identifikované analýzou medzier obranných spôsobilostí (Európska rada, 2022c).

V úplnom závere je možné na margo úsilia v oblasti posilňovania európskej bezpečnosti a obrany dodať, že Výbor pre zahraničné veci Európskeho parlamentu prijal 11. mája správu s odporúčaniami o zahraničnej, bezpečnostnej a obrannej politike EÚ po ruskej invázii na Ukrajinu. Odporúča v nej prijať kroky na dosiahnutie rýchleho pokroku pri vytváraní obrannej únie realizáciou opatrení v rámci Strategického kompasu, ktoré by slúžili ako základ pre spoločnú obranu Únie. Správa tiež vyzýva na pravidelné zasadnutia Rady ministrov obrany členských štátov EÚ a na to, aby sa strategická autonómia stala zastrešujúcim cieľom na ceste k zabezpečeniu holistického prístupu k zahraničnej, bezpečnostnej a obrannej politike EÚ (Európsky parlament, 2022).

Ako vidieť, vrcholní predstavitelia EÚ a členských štátov Únie, uvedomujúc si aktuálne i budúce bezpečnostné hrozby a výzvy, vyvíjajú už niekoľko rokov aktivity, prijímajú opatrenia a činia konkrétne kroky smerujúce k zvýšeniu úrovne európskej bezpečnosti a obrany. Po rokoch, kedy slov a sľubov z úst politických reprezentácií bolo oveľa viac ako činov, konečne nastalo obdobie (žiaľ, aj pod vplyvom rastúcich ohrození pre vnútornú i vonkajšiu bezpečnosť EÚ), kedy dochádza ku spoločnému konsenzu a ku konkrétnym výsledkom smerujúcim k budovaniu kvalitatívne vyššej miery európskej odolnosti či už v úzkej kooperácii s NATO alebo samostatne na úrovni EÚ prostredníctvom vytváraných systémových nástrojov. V kontexte konfliktu na Ukrajine v podstate pre Úniu iná cesta ani neexistuje.

POUŽITÁ LITERATÚRA:

1. BAILLIET, C. M. (2009): *Security: A Multidisciplinary Normative Approach*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2009. 383 s. ISBN 978-90-04-17296-8.
2. BENDIEK, A. (2017): A paradigm shift in the EU's common foreign and security policy: From transformation to resilience. In: *SWP Research Papers*. Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik, 2017, 30 s. ISSN 1863-1053. [Online.] [Citované 09.06.2022.] Dostupné na internete: <https://www.swp-berlin.org/publications/products/research_papers/2017RP11_bdk.pdf>.
3. BISCOP, S. (2019): The EU and NATO: That is not the question. In *Focus Stratégique*, 2019, č. 93, s. 11-20. Paris: Institut Français des Relations Internationales, 2019. 48 s. ISBN 979-10-373-0082-9.
4. BOURBEAU, P. (2018): *On resilience: Genealogy, logics, and world politics*. Cambridge: Cambridge University Press, 2018. 160 s. ISBN 978-1-10842-523-0.
5. BRHLÍKOVÁ, R. (2014): *Bezpečnosť a Európska únia*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2014. 208 s. ISBN 978-80-558-0717-1.
6. BUZAN, B. – WÆVER, O. (2003): *Regions and Powers: The Structure of International Security*. Cambridge : Cambridge University Press, 2003. 564 s. ISBN 978-0-52189-111-0.

7. BUZAN, B. (1983): *People, States, and Fear: The National Security Problem in International Relations*. Hertfordshire : Wheatsheaf Books, 1983. 262 s. ISBN 978-0-71080-101-2.
8. BUZAN, B. (1991): New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century. In *International Affairs*, 1991, roč. 67, č. 3, s. 431-451. ISSN 1468-2346.
9. BUZAN, B. (1996): International Security and International Society. In Fawn, R. – Larkins, J.: *International Society after the Cold War: Anarchy and Order Reconsidered*. London: Palgrave Macmillan, 1996, s. 261-287. ISBN 978-0-33365-955-7.
10. COTTEY, A. (2019): Astrategic Europe. In *Journal of Commom Market Studies*, 2019, roč. 58, č. 2, s. 1-16. ISSN 1468-5965. [online] [Citované 08.06.2022] Dostupné na: <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/jcms.12902>>.
11. EEAS. (2019): *The third progress report on the implementation of the EUGS. From vision to action: The EU global strategy in practice – Three years on, looking forward*. Brussels : European External Action Service, 2019. [online] [Citované 09.06.2022] Dostupné na: <https://eeas.europa.eu/topics/eu-globalstrategy/64034/vision-action-eu-global-strategy-practice-three-years-looking-forward_en>.
12. EEAS. (2022): Missions and Operations. In *European Union External Service*, 2022. [online] [Citované 11.06.2022] Dostupné na: <https://www.eeas.europa.eu/eeas/missions-and-operations_en>.
13. Európska komisia. (2016a): Communication from the ommission to the European Parliament, the European Council, the Council of the European Union and Social Committee and the Committee of the Regions. European Defense Action Plan. In *European Commission*, 2016. In *EUR-Lex*, 2019. [online] [Citované 10.06.2022] Dostupné na: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:52016DC0950>>.
14. Európska komisia. (2016b): Communication from the commission to the European Parliament, the European Council and the Council. Delivering on the European agenda on security to fight against terrorism and pave the way towards an effective and genuine security union. In *European Commission*, 2016. In *EUR-Lex*, 2019. [online] [Citované 10.06.2022] Dostupné na: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016DC0230>>.
15. Európska komisia. (2017a): A European defense fund: €5.5 billion per year to boost Europe's defence capabilities. In *European Commission*, 2017. [online] [Citované 10.06.2022] Dostupné na: <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_17_1508>.

16. Európska komisia. (2017b): State of the union address 2017. In *European Commission*, 2017. [online] [Citované 10.06.2022] Dostupné na: <<https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH-17-3165>>.
17. Európska komisia. (2018): Joint communication to the European Parliament, the European Council and the Council. Increasing resilience and bolstering capabilities to address hybrid threats. In *EUR-Lex*, 2018. [online] [Citované 10.06.2022] Dostupné na: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52018JC0016>>.
18. Európska komisia. (2019): *Communication from the commission to the European Parliament, the European Council and the Council, twentieth progress report towards an effective and genuine security union*. In *EUR-Lex*, 2019. [online] [Citované 09.06.2022] Dostupné na: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52019DC0552>>.
19. Európska komisia. (2022): Joint Communication to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the regions on the Defence Investment Gaps Analysis and Way Forward. In *European Commission*, 2022. [online] [Citované 13.06.2022] Dostupné na: <https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/join_2022_24_2_en_act_part1_v3_1.pdf>.
20. Európska rada. (2016a): *Shaping of a common security and defense policy*. In Brussels : European Council, 2016. [online] [Citované 07.06.2022] Dostupné na: <https://www.eeas.europa.eu/eeas/shaping-common-security-and-defence-policy_en>.
21. Európska rada. (2016b): *EU-NATO cooperation: Council adopt conclusions to implement Joint Declaration*. Brussels : European Council, 2016. [online] [Citované 09.06.2022] Dostupné na: <<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/12/06/eu-nato-joint-declaration/>>.
22. Európska rada. (2016c): European Council meeting (15 December 2016) – Conclusions. In European Council, 2019, EUCO 34/16. CO EUR10, CONCL 5. [online] [Citované 10.06.2022] Dostupné na: <<https://www.consilium.europa.eu/media/21929/15-euco-conclusions-final.pdf>>.
23. Európska rada. (2019a): European Council meeting (20 June 2019) – Conclusions. In *European Council*, 2019, EUCO9/19, CO EUR12, CONCL 5. [online] [Citované 10.06.2022] Dostupné na: <<https://www.consilium.europa.eu/media/39922/20-21-euco-final-conclusions-en.pdf>>.
24. Európska rada. (2019b): European Council meeting (12 December 2019) – Conclusions. In *European Council*, 2019, EUCO 29/19, CO EUR31, CONCL 9. [online] [Citované 10.06.2022] Dostupné na: <<https://www.consilium.europa.eu/media/41768/12-euco-final-conclusions-en.pdf>>.

25. Európska rada. (2022a): *Versailles Declaration. Informal meeting of the Heads of State or Government*. [online] [Citované 13.06.2022] Dostupné na: <<https://www.consilium.europa.eu/media/54773/20220311-versailles-declaration-en.pdf>>.
26. Európska rada. (2022b): *A Strategic Compass for a stronger EU security and defence in the next decade..* [online] [Citované 13.06.2022] Dostupné na: <<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/03/21/a-strategic-compass-for-a-stronger-eu-security-and-defence-in-the-next-decade/>>.
27. Európska rada. (2022c): Special meeting of the European Council (30 and 31 May 2022) – Conclusions. In European Council, 2022. [online] [Citované 13.06.2022] Dostupné na: <<https://www.consilium.europa.eu/media/56562/2022-05-30-31-euco-conclusions.pdf>>.
28. Európsky parlament. (2019): Regulation (EU) 2019/1896 of the European Parliament and of the Council of 13 November 2019 on the European Border and Coast Guard and repealing Regulations (EU) No 1052/2013 and (EU) 2016/1624. In *EUR-Lex*, 2019. [online] [Citované 09.06.2022] Dostupné na: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32019R1896>>.
29. Európsky parlament. (2022): Report on a European Parliament recommendation to the Council and the Vice-President of the Commission / High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy on the EU's Foreign, Security and Defence Policy after the Russian invasion of Ukraine. In *European Parliament*, 2022. [online] [Citované 13.06.2022] Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2022-0164_EN.html>.
30. FIOTT, D. (2018): Strategic autonomy: Towards 'European sovereignty' in defense? [online] [Citované 10.06.2022] Dostupné na: <https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Brief%2012__Strategic%20Autonomy.pdf>
31. IVANČÍK, R. (2022): *Bezpečnosť. Teoreticko-metodologické východiská*. Plzeň : Vydavateľstvá a nakladateľstvá Aleš Čeněk, 2022. 240 s. ISBN 978-80-7380-873-0.
32. JUNCOS, A. E. (2017): Resilience as the new EU foreign policy paradigm: A pragmatist turn? In *European Security*, 2017, roč. 26, č. 1, s. 1-18. ISSN 0966-2839.
33. JURČÁK, V. a kol. (2020): *Teoretické prístupy k skúmaniu bezpečnosti*. Ostrava : Key Publishing, 2020, s. 10-19. ISBN 978-80-7418-358-4.
34. LASICOVÁ, J. – UŠIAK, J. (2012): *Bezpečnosť ako kategória*. Bratislava : Veda, 2012. 340 s. ISBN 978-80-224-1284-1.

35. LINDSTROM, G. – TARDY, T. (2019): *The EU and NATO: The essential partners*. Paris : European Union Institute for Security Studies. [online] [Citované 11.06.2022] Dostupné na: <<https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/EU%20and%20NATO.pdf>>.
36. LIPPERT, B. – ONDARZA, N. – PERTHES, V. (2019): European strategic autonomy, actors, issues, conflicts of interests. In *SWP Research Papers*. Berlin : Stiftung Wissenschaft und Politik, 2019. 42 s. ISSN 1863-1053. [online] [Citované 10.06.2022] Dostupné na: <https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/research_papers/2019RP04_lpt_orz_prt_web.pdf>.
37. MAJCHÚT, I. – VAŠŠOVÁ, T. (2020): Príčiny rozpadu Juhoslávie. In *Krízový manažment*, 2020, roč. 19, č. 2, s. 37-45. ISSN 1336-0019. [online] [Citované 08.06.2022] Dostupné na: <<https://fbi.uniza.sk/uploads/files/1606810916-37-45.pdf>>.
38. MEDELSKÝ, J. (2017): *Medzinárodná bezpečnosť*. Bratislava : Akadémia Policajného zboru, 2017. 293 s. ISBN 978-80-8054-732-5.
39. MURDZA, K. (2005): *Bezpečnosť a bezpečnostná orientácia v globálnej rizikovej spoločnosti*. Bratislava : Akadémia Policajného zboru, 2005. 156 s. ISBN 80-8054-335-6.
40. NATO. (2016): Warsaw Summit Communiqué Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Warsaw 8-9 July 2016. In *NATO Press Release*, 2019. [online] [Citované 09.06.2022] Dostupné na: <https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm>.
41. NEČAS, P. – KOLLÁR, D. (2018): Bezpečnostná stratégia EÚ a jej význam pre sektorovú bezpečnosť. In *Medzinárodné vzťahy 2018 : aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky*. Bratislava : Ekonóm, 2018. s. 519-529. ISBN 978-80-225-4602-7.
42. NEČAS, P. – UŠIAK, J. (2010): *Nový prístup k bezpečnosti štátu na začiatku 21. storočia*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika, 2010. 167 s. ISBN 978-80-8040-401-7.
43. O'DONNELL, C. M. (2016): The trials and tribulations of European Defense Co-operation. In *Centre for European Reform*, 2016. [online] [Citované 09.06.2022] Dostupné na: <https://www.cer.eu/sites/default/files/publications/attachments/pdf/2013/pbrief_trialstrib_24july13-7692.pdf>.
44. PURPURA, P. P. (2011): *Security: An Introduction*. Boca Raton : CRC Press, 2011. 637 s. ISBN 978-1-4200-9284-4.
45. Rada EÚ. (2016): *Implementation Plan on Security and Defence*. In Council of the European Union, 2016. [online] [Citované 09.06.2022] Dostupné na:

- <https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eugs_implementation_plan_st14392.en16_0.pdf>.
46. Rada EÚ. (2017a): Council conclusions on Security and Defence in the context of the EU Global Strategy. In *Council of the European Union*, 2017. [online] [Citované 11.06.2022] Dostupné na: <<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9178-2017-INIT/en/pdf>>.
 47. Rada EÚ. (2017b): Council decision establishing permanent structured cooperation (PESCO) and determining the list of participating member states, legislative acts and other instruments. In *Council of the European Union*, 2017. [online] [Citované 11.06.2022] Dostupné na: <<https://www.consilium.europa.eu/media/32000/st14866en17.pdf>>.
 48. Rada EÚ. (2017c): EU defence cooperation: Council establishes a Military Planning and Conduct Capability (MPCC). In *Council of the European Union*, 2017. [online] [Citované 11.06.2022] Dostupné na: <<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/06/08/military-mpcc-planning-conduct-capability/>>.
 49. Rada EÚ. (2018a): Conclusions of the council and of the representatives of the governments of the member states, meeting within the council, on the establishment of a Civilian CSDP Compact. In *Council of the European Union*, 2018. [online] [Citované 11.06.2022] Dostupné na: <<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14305-2018-INIT/en/pdf>>.
 50. Rada EÚ. (2018b): EU-NATO cooperation: Council welcomes progress in the implementation of the common 74 actions. In *Council of the European Union*, 2018. [online] [Citované 11.06.2022] Dostupné na: <<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/06/08/eu-nato-cooperation-council-welcomes-progress-made-in-the-implementation-of-the-common-74-actions/>>.
 51. ROŽŇÁK, P. (2015): *Mechanismy fungování Evropské unie*. Ostrava : Key Publishing, 2015. 331 s. ISBN 978-80-7418-237-2.
 52. SIPRI. (2022): SIPRI Military Expenditure Database. In *Stockholm International Peace Research Institute*, 2022. [online] [Citované 12.06.2022] Dostupné na: <<https://www.sipri.org/databases/milex>>.
 53. SLOAN, S. R. (1985): *NATO's Future: Toward a New Transatlantic Bargain*. Collingdale: Diane Publishing, 1985. 243 s. ISBN 978-0-7881-2155-5.
 54. TRIFUNOVIC, D. – KAZANSKÝ, R. – NEČAS, P. (2021): Conceptualization of Terrorism as a Modern Form of Political Violence. In *Politické vedy*, 2021, roč. 24, č. 2, s. 108-124. ISSN 1335-2741.
 55. VOLNER, Š. (2012): *Bezpečnosť v 21. storočí*. Bratislava : Iris, 2012. 384 s. ISBN 978-80-89256-74-7.
 56. WÆVER, O. (1997): *Concepts of Security*. Copenhagen : Institute of Political Science, University of Copenhagen, 1997. In: Waisová, Š. Od národní

- bezpečnosti k mezinárodní bezpečnosti. Kodaňská škola na křižovatce strukturálního realismu, anglické školy a sociálního konstruktivismu. In *Mezinárodní vztahy*, 2004, roč. 39, č. 3, s. 66-86. ISSN 2570-9429.
57. WALTZ, K. N. (1979): *Theory of International Politics*. London : McGraw-Hill, 1979. 251 s. ISBN 978-0-201-08349-3.
 58. WIJK, R. (2010): European military reform for a global partnership. In *The Washington Quarterly*, 2010, roč. 27, č. 1, s. 197-210. ISSN 1530-9177. [online] [Citované 07.06.2022] Dostupné na: <<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1162/016366003322597007>>.
 59. SVETOVÁ BANKA. (2022): Military expenditure (% of GDP) - European Union. In: *The World Bank Data*, 2022. [Online.] [Citované 12.06.2022] Dostupné na internete: <<https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?locations=EU>>.
 60. ZANDEE, D. (2019): The EU and NATO capability development: Separate to together? In *Focus Stratégique*, 2019, č. 93, s. 21-31. Paris : Institut Français des Relations Internationales, 2019. 48 s. ISBN 979-10-373-0082-9.
 61. ZEÚ. (2008): Treaty on European Union. In *EUR-Lex*, 2008. [online] [Citované 09.06.2022] Dostupné na: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12008M042>>.
 62. ZFEÚ. (2016): Treaty on the Functioning of the European Union. In *EUR-Lex*, 2016. [online] [Citované 09.06.2022] Dostupné na: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12016E222>>.